

«Euskal musikaren arkeologiak asko motibatzen nau»

Gabi de la Maza

Kantu frango utziko diotet munduian

Interneteko ARGIA Saria jasoa da aurten Gabi de la Mazaren *txantxangorria.eus* ataria. Gaurero 2.300 kanta euskarazkoak dira karaokean eta, inondik ere, harrera ezin hobea du. Bestalde, Youtuben daukan kanala euskarazko bisitatuena izan zen iaz.

Testua: Miel A. Elustondo

Argazkiak: Zaldi Ero

37 urtez irakasle izana, erretiroa hartu berri zaitugu.

Urriaren 3an jubilatu nintzen. Espainiako Estatuak Euskadiri transferitutako irakasleetakoa naiz, Eusko Jaurlaritzak lehen oposizio deialdia egin aurretik irakasle plaza ateratakoa. Pentsioa ere, adibide baterako, Espainiako Gizarte Segurantzatik gabe, Espainiako Estatu-ko aurrekontuetatik jasotzen dut nik. Lehen Hezkuntzako irakasle izan nintzen hamaika urtez, zazpi, Gorlizeko eskolan. Zortzigarren ikasturtea hastera zihoanean, eskola-idazkariak iragarki bat jarri zuen taulan: Plentziako Euskal Girotze Barnetegian lan egiteko eskaintza, plaza bakarra. Barne-lehiaketa bidez ebaztekoa zen, eta hura irabaziz gero, galtzen nuen ordu arteko Lehen Hezkuntzako.

Lehiaketa irabazi zenuen, Euskal Girotze Barnetegian hasi zinen lanean.

26 urte egin ditut barnetegiko lanean. Plentziakoan, hemezortzi urtez. Barne-tegien programa Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza Sailak abiarazi zuen, A, B eta D irakastereduak martxan jarri eta gero, ikasleek aisialdian euskaraz aritzeko aukera izan zezaten. Hezkuntza Saileko Euskara zerbitzuan ziren orduan Mikel Zalbide, Joxemari Berasategi, Ibon Olaziregi, Iñaki Artola... eta Agustin Mujika *Takolo*-k, barnetegi proiektua aurkeztu zien. Jaurlaritzak onartu, eta lehen barnetegi gauzatu zuten, Euban. B eredu-ko ikasleei zuzendua zen orduan, eta hamabi egun irauten zuen egonaldiak. Bost urte Euban, eta Plentziara ekarri zuten 1990ean. Hurrengo urtean hasi nintzen ni bertan.

Gabi de la Maza Alonso

Barakaldo, 1956

Elektronika ikasketak egin zituen lehenik, irakasle-ikasketak gero, Plentziako Euskal Girotze Barnetegian egin ditu urterik gehienak. Ikasleak motibatu nahirik hasi zen kantua baliatzen, eta teknologia berrien bidean, euskarazko 2.300 kantu karaokean jartzera heldu da. "Jaso dezala eskua Youtuben Txantxangorriaren karaokerako euskal kantaren bat sekula erabili ez duenak", Itsaso Zubiria Etxeberriaren galdera aurtengo ARGIA Sarien banaketaren kronikan.

LOURDES
TRIONFI
EZ DOK AMAIR

Nere erria
Askatasuna
zertarako
Lin-
Pan mendia
Ez gaudu
konforme

ASKATASUNAREN
PAUSOK

GA

10

Baziren beste barnetegi batzuk ere.

Bai. Tartean, Alkizakoa eta Gaztelukoa sortu ziren. Ondoren, Aubixakoa, El-goibarren, eta Segurakoa eta Barriakoa ireki zituzten, zeinek bere ezaugarriak zituela, adin eta ereduetan. Prozesu bat gertatu zen, jakina, A ereduko ikastetxeak gero eta gutxiago ziren, B eta D eredukoak gero eta gehiago. Gaur egun, adin eta eredu guztiak hartzen dituzte barnetegiak. Gogoeta egin eta ondorio horretara heldu ginen bost barnetegiok, estu koordinatuta lan eginda.

Euskararen erabilera sustatzea da barnetegiaren asmoa, inondik ere. Hor sartzen da euskarazko kantuen karaokea?

Hasieran, euskararen erabilera zen helburua, baina orain are gehiago da motibazioa lantzea momentuko erabilera handitzea baino. Lan-hipotesi horretara iritsi ginen, eredu batekoek eta beste-koek problematika ezberdinak zituztela konturatuta. Kantuei dagokienez, barnetegiaren hainbat jardueraz betetzen genuen eguna: ikasleek bata bestearen atzetik burutzen zituzten jarduerak, arnasa hartzeko astirik ere ez zuten. *Pressing* estua jotzen genuen, eta ikasleek euskaraz egin zezaten lortzen genuen, gu ondoan gintuztenean. Gu urrundu orduko, *pressing*-a arinduz gero, euskararen erabilerak behera egiten zuen.

Jarduera horien artean zen euskaraz kantatzea.

Bai. Kantutegia egiten genuen, 30 kantaz osatua, eta ikasleek kanta haiek egunero aditzen eta kantatzen zituzten. Megafonian ere ipintzen genituen. Intuitiboki bada ere, pentsatzen genuen kantuak ikasleentzat euskararen erreferentzia izan zitezkeela, beraiek bizi ziren giroan, kantua aditu eta barnetegiaren izandako bizipen positiboren batekin lotuko zutelara. Hari horretatik tiraka heldu ginen motibazioa lantzerara, momentuko erabilera bultzatzerara baino. Motibazioak erabilera dakar, seguru. Motibaziorik gabe ez da erabilerarik.

Nola lantzen zenuten motibazio hori?

Ikaslearen eta ikasle-taldearen interesak identifikatu behar genituen, talde barruko dinamikak azalera ekarri jolas bidez: nesken eta mutilen arteko harremanen nolakoa, liderrak, ikasle isolatu edota baztertuen kasua... Talde-dinamikako estrategiak erabili eta jolasak

Gabi de la Maza ARGIA Saria jasotzen 2018ko urtarrilean.

burutzen genituen. Ondoren, jolasean gertatutakoak kontuan hartu eta talde barruko harremanak aztertzen genituen. Intentsitate handiko momentuak izaten ziren, eta haietan euskaraz aritzen ziren ikasleak, batzuetan taldeak kohesionatu egiten ziren... Esperientzia positiboak lantzen genituen, euskaraz, ikasleek ere euskara bizipen positibo batekin lotu zezaten. Emozioarekin jotzen ari ginen, jakina.

Horrek zer du ikustekorik zure kantu eta karaokearekin?

Kantuek emozionatu egiten gaituzte. Sentimenduz beteta daude. Jakinaren gainean erabiltzen genituen kantuak, bagenekien-eta ikasle horrek, barnetegitik irtendakoan, euskarazko kantua entzun eta esperientzia positiboarekin lotuko zuela. Oso kantu ezagunak erabiltzen genituen, erakargarriak, hainbat urtetan irauin dutenak.

Adibidez?

Hertzainak-en *Aitormena*, adibidez, hogeitun urtean egon zen gure kantutegian. Itoizen *Lau teiltatu* -baina EH Sukarraren bertsioa gustatzen zitzaie ikasleei-, *Xalbadorren heriotzean*... 1991tik hona, asko. Hasieran, biniloizko diskoak ibiltzen genituen. Goizean, eguraldiari begiratzen genion, biltzen genituen ikasleak, albisteak aipatzen genizkien, eta kantu saioa egiten genuen, ikasleak

eroso jezarrita eta kantutegia eskuetan zutelara. Jartzen genuen musika, eta kantatu egiten genuen. Tartean, mikrofonoa ere pasatzen genuen ikasleen artean, euren kantatzeko. Azkenean, 180 kantu inkunablen zerranda osatu genuen.

180 inkunabla?

Bai. Mp3a sartu zen garai berean, ETB *Kanturik onena* saioa egiten hasi zen eta hantxe atera ziren *Xalbadorren heriotzean*, *Lau teiltatu*, *Aitormena*... eta programaren amaieran jendeak gehien bozkatutako kantuen bertsioen bilduma publikatu zuten. Zenbait bertsio ez zitzaizkidan batere gustatzen. Nahiago nituen originalak. "Neuk egingo dut originalen bilduma mp3 formatuan". Eta telebistako programan aukeratu zituzten haiek hartu eta mp3an sartzen hasi nintzen. Baina haiek sartuagatik ere, espazio handia nuen CD-an. "91z gero barnetegiaren ibili ditugun kantak erantsiko ditut". Eta haiek ere ipini nituen, eta ondoren, neure gustukoak ere bai, CD hura bete arte. Azkenean, 180 kanta. Inkunabla, nire ustez, euskal kantarik onenak. Diskoa osatu eta barnetegiara etortzen ziren ikasleen irakasleei ematen genien opari, eskolan kantatzen segi zezaten.

Sope

“Koadrilarekin hasi nintzen euskaraz ikasten. Laster, batzuek ez zidaten euskaraz baino hitz egiten, Iñaki Aurrekoetxeak, adibidez. Baionan hil zen, errefuxiatuta zegoela, 1996an. Iñaki *Sope*. Lagun mina nuen. Maila ez-formalean asko erakutsi zidan berak”.

Amets

“Hainbat urtetan, amesgaizto bat izan dut: berriro soldadutzara itzuli beharra. Ametsik gaiztoena nuen hori: izerdi patsetan esnatzen nintzen. Amets gozoa ere banuen, ordea: Arrietako eskolara itzultzen nintzela. Oso giro euskalduna zen, eta neure burua euskaraz janzten asko lagundu zidan”.

Kanada

“Behin, disko bilduma bidali zidaten Kanadatik. Euskaldun batek. Francoren garaian, diskoei azalak kendu eta katalogoan sartu zituen, kartulinazko azal berriak eginda eta diskoen edukia boligrafoz idatzita: Pantxoa eta Peio, Labegerie, Manex Pagola, Etxamendi eta Larralde, Maite Idirin... Aparatu berria erosi eta horiek digitalizatzen ari naiz orain”.

Ordukoa da zure karaokea?

2004 inguruan hasi nintzen kanta karaokean ipintzen, nola egin ikasi nuen. Informatika eta teknologia berrien sasoia zen, ikus-entzunezkoak furian zeuden. Ikasi nuen eta 25 kanta ipini nituen karaokean, barnetegian erabiltzeko asmotan. Baliabideak ere bagenituen, eta bideogintzan ere trebatuta geunden, hasieratik bertatik barnetegian egindako egonaldiaren bideoa osatu eta oparitzen genien-eta ikasleei. Lehenengo, mahai analogikoa eta monitorea erabiltzen genituen. Gero, orde-nagailuz hasi ginen.

Jendeak ez ohi du teknologiarik etekina ateratzeko abildaderik. Zuk ez bezala.

Hori ere esan behar nuen: batxilergoa ez ezik, elektronika ikasketak ere egin nituen. Gure etxean leku guztietan ikusi ahal dituzu telebista pantaila, orde-nagailua eta beste. Teknologia berriak heldu zirenean, oso gustura hartu nuen mundu hurra. Euskal musika ere, gustukoa...

Noizdanik?

Gaztetxotan, Beatles, Bob Dylan, Neil Young, Victor Jara, Joan Manuel Serrat... horiek denak entzuten nituen. Hamasei-hamazazpi urterekin, Benito Lertxundi, Xabier Lete, Imanol -batez ere-, sartu zitzaizkidan, artean euskaraz ez nekienean.

Euskaraz ez zenekien?

Ez, baina ordurako Bilboko Jatorki abesbatzan kantatzen nuen. Txikitan, 11 urterekin, institutuko koruan kantatu nuen. Timoteo Urrengoetxea zen zuzendari. *Agur jaunak, Boga-boga...* orduan ikasi nituen. Gero etorri zen euskaraz ikastea, Lanbide Heziketa egiten ari nintzenean. Bilbon, Santutxuko Karmelora hasi nintzen, gauez. Goizez, Elektronika ikasketak egiten nituen. Arratsalde beranduan, batxilergoko seigarren maila Txurdinagako institutuan. Gaueko hamarretan handik irten eta Karmelora, euskaraz ikastera, koadrilarekin. Bittor izeneko karmeldarra genuen irakasle, Mañarikoa ei zen.

Orduan ikasi zenuen euskaraz.

Han jaso nituen lehen eskolak. Gero, soldadutzara joan beharra etorri zen, eta han ere euskaraz ikasten segitu nuen, Xabier Gereñoren euskara metodoarekin. Leonen (Espainia) izan nintzen soldadu, eta konpainian Bilboko hemeretzi gazte ginen. Egun batean, armairuak miatu zizkiguten, eta hamazazpi lagunek Gereñoren metodoa geneukan. Hamazazpi! Kar, kar... Soldadutzatik itzulita, taxi lanean hasi nintzen Bilbon, aldi berean irakasle-ikasketak egiten nituela.

Hara!

Bai, bai... 22 urterekin, izen-ematea egitera joan, eta zientzietako adarrean

eman nuen izena. Idazkaritzatik irten eta eskaileretan behera nindoala, Juan Luis Goikoetxearekin egin nuen topo. Han eta hemen elkar ikusiak ginen, mugida abertzaleetan. Oso baldar hitz egiten nuen euskaraz garai hartan, baina ulertu, aldiz, dena edo gehiena. Eta Juan Luisek: “Zertan matrikulatu zara?”. “Zientzietan”, nik. Urte hartan euskal filologia adarra zabaltzekoak ziren Bilboko irakasle eskolan, eta ikasle ehizan zebilen. “Matrikula zaitez euskal filologian, jendea behar dugu. Ostantzean ez dute zabalduko”. Eta euskara mailarik ez neukan arren, idazkaritzara berarekin joan eta matrikula aldatu nuen. Euskal filologian nintzen.

Horrek euskara hobetzea ekarriko zizun, jakina.

Dudarik gabe. Gaez egiten nuen taxi lana. Askotan, geltokian, zain, eta bertan prestatzen nituen ahozko azterketak. Euskaraz ondo zekien lagunen bati esan ikasgaia zintan grabatzeko, eta taxian entzuten nuen, belarria lantzeko. Eta musika ere bai. Hirugarren mailara iritsi nintzenean, praktikak egiteko garaian, zenbait teknikari etorri ziren hezkuntza ordezkarietatik, eskoletan euskara irakatsiko zuten irakasle bila. Tituludunak nahi zituzten, aurreko urteetan titulurik gabeko hainbat jende ibili zen-eta erakusten.

EAEko autonomia hasierako garaia da hori.

1980ko kontuak. Orduan hasi nintzen eskolan, irakasle espezifikoko, euskara erakusten Plentzian. Ondoko urtean, ikasketak amaitu eta Arrieta-Libaoko eskolara bidali ninduten, Sollube magalean. Francoren garaiaz geroko lehen irakasle euskalduna izan nintzen. Hiru urte egin nituen han, adin guztietako ikasleak nituela: 3 urtekoak txikiak, 14 urtekoak nagusienak. Hogeita bat

2012an Gorlizko Euskararen egunean egin zioten omenaldiko txapelarekin.

Azken hitza: Ikusiena

“TBX.eus atariak euskarazko kanalek jaso dituzten bisitak zenbatzen ditu, eta egunean, astean, hilean, urtean... gehien ikusi diren euskarazko bideoak zein izan diren adierazten du. Iaz, *txantxangorria.eus* izan zen bisitatuena!”.

.....

ikasle. Lehenengo hilabeteen, gogorra izan zen, baina, harrezkero, zoragarria. Arrietatik Gorlizko eskolara jo nuen, eta barnetegira gero. Horixe izan da nire ibilbidea.

Karaokea fortunatu artean, esan beharko dugu.

2.300 kanta muntatu ditut orain artean. Argazkiak erabiltzen ditudanean, hiru bat ordu ematen ditut kanta bat osatzen.

Bideo-klipa baldin bada, letra erantsi beste lanik ez badu, ordu bat-edo nahikoa dut. Rap-a baldin bada, hiru ordu. Irudiak, berriz, nireak dira, edo interneten bilduak. Photoshop-a ere erabiltzen dut, argazkiak lantzeko, dela koloreak aldatzeko edota bizpahirurekin muntaia antolatzeko. Azkena, Kantuzaleak elkarte-koek bidalitako bat egin dut, Nafarroan egingo duten Kantu Zaharren Eguna dela eta.

Noizkoa da Txantxangorria ataria?

2004an ireki nuen web-gunea. 2008an, berriz, ikasurte amaierako talde batek barnetegian esan zidan: “Zergatik ez dituzu zure karaoke hauek Youtube-ra igotzen?”. Gogoan hartu nuen ideia, eta Youtubeko kanala ireki nuen:

Arratsalde honetan kanta igo nuen lehena. Eta, ondoren, urte hartako kanta bildumakoak igotzen hasi nintzen Youtube-ra. Laster, jendea kanta jakinak eskatzen hasi zen eta, horrekin batera, aukeratu nituen beste batzuk ere igotzen hasi nintzen. Azkenean, dinamika horretan sartu nintzen, gure “inkunableen” zerrendatik tiraka. Horrekin batera, nobedadeak. Hala ere, hor bada kontu bat: 2005ean belauneko ebakuntza egin zidaten, eta hainbat denbora eman behar izan nuen geldirik. Etxeko biniloak hartu, barnetegikoak, Irale-koak... denak hartu eta digitalizatu egin nituen, etxean, aparatuz guztiak jarrita: audio, platera, audio nahasketa-mahaia ordenagailuari konektatuta... eta eskuaren neukan euskal musika guztia digitalizatu nuen.

Sekulako lana.

Sei hilabeteko baja izan nuen, eta horixe egin nuen denbora horretan. Eta horretan ari naiz oraindik. Euskal musikaren arkeologiak asko motibatzen nau. Baita nobedadeak ere. Kantari askorekin harremanetan naiz Facebook bidez, eta horrek ere asko laguntzen dit. ■